

Plow 87-9

ak 87

Masscher Aflaat

voor en na de

Hervorming

DOOR

B. P. VELTHUYSEN,

KAPELAAN.

Overgedrukt uit de Nieuwe Yselbode.

9

DRUK.

te
st
na
va
ze
te
H
ee
V
ve
zo

w
lij

Hasselter Aflaat

voor en na

de Hervorming.

Nu weer het jaarfeest der H. Stede te Hasselt nadert en velen in de omstreken het plan hebben gevormd, om naar de bevoorrechte plaats ter beëvaart te trekken, zal het ongetwijfeld zeer welkom zijn eenige bijzonderheden te vernemen omtrent de viering van *Hasselter Aflaat* gedurende de Middeleeuwen en de pelgrimstochten door onze Vaders tijdens de vervolging, in zoo veel angst en vreeze, te midden van zoo veel gevaren, gehouden.

Over de indrukwekkende processie, welke tijdens de middeleeuwen jaarlijks, op Zondag onder het octaaf van

het H. Sacramentsfeest, duizende pelgrims naar het stadje lokte, zijn in het stedelijk archief voor ons enkele gegevens bewaard gebleven. Wel blijkt hieruit, met hoeveel plechtigheid dit heerlijke feest gevierd werd, doch wij kunnen het niet anders dan betreuren, dat zoovele bescheiden verloren gegaan zijn en de diplomaten van het stedelijk archief te weinig bijzonderheden bevatten, om van de treffende plechtigheid eene beschrijving te kunnen ontwerpen, welke ook maar in bescheiden mate op volledigheid zou kunnen bogen.

Om de godvruchtige weetgierigheid van parochianen en pelgrims toch eenigszins te bevredigen, zullen wij hetgeen de stadsrekeningen, keuren en andere bescheiden omtrent het feest behelzen in verband brengen met eenige van elders ons bekende bijzonderheden aangaande de wijze, waarop in ons vaderland, voordat de storm der Reformatie over de aloude Kerk van St. Willibrord losbrak, de processieën van het H. Sacrament gehouden werden. Behoudens

kleine, vaak onbeduidende afwijkingen toch hadden deze „omgangen” overal dezelfde volgorde en gebruiken; in hoofdzaak waren zij door de algemeen geldende kerkelijke voorschriften geregeld.

Geen wonder dat de poorters van het stadje het heiligdom, waar Gods Almacht en Liefde zoo dikwijls en op zoo verheven wijze tot hunne Vaders gesproken had, op hoogen prijs stelden, kosten noch opoffering spaarden, om de glorie van hun Vaderstad met de heerlijkste kunstwerken op te luisteren en het hooge feestgetij der H. Stede te vieren met eene plechtigheid, welke ter nauwer nood haar weergade vond. Immers in de H. Stede bezaten zij een heiligdom, dat voor de vermaardste bedevaartsplaatsen in ouderdom niet behoefde onder te doen. Zondert men Rome, Jerusalem en Compostella uit, dan zal men moeilijk eene bedevaartsplaats vinden, welke met authentieke bescheiden kan aantoonen, dat haar oorsprong verder ligt dan de veertiende of hoogstens de dertiende eeuw. „Les titres authenti-

ques, zegt Lacroix in zijn heerlijk werk : Le Moyen-Age (Chap. Vie Religieuse), des principaux pèlerinages en dehors de ceux de Rome et de Jérusalem remontent presque tous aux treizièmes et quatorzièmes siècles ; il en est d'antérieurs sans doute, mais dont l'origine quoique attestée par la tradition, ne repose peut-être pas sur des actes incontestables." Welnu de H. Stede bestond blijkens tal van diplomaten, welke in het stedelijke en parochiale archief te Hasselt berusten, reeds in het begin der 14 eeuw, doch allerwaarschijnlijkst rees zij reeds een eeuw vroeger uit hare grondslagen op ; zij is dus een der oudste bedevaartsplaatsen van geheel Europa.

Bij het naderen van de jaarlijksche feestelijkheid was het anders zoo stille stadje op eens een en al bedrijvigheid. 't Stedelijk bestuur droeg zorg, dat de straten en pleinen zorgvuldig gereinigd werden. In de stadsrekeningen vindt men telken jare deze of soortgelijke aantekeningen : „Gegeven ij mannen die 't marckt ende bij den hilligen Stede

die straete schoene gemaect hebben, mit ij bessems gekoft, anderhalve stuver brabant, i butken ; gegeven die straete schoene te maeken bij den hilligen Stede ij stuvers current." Op het plein dat de St. Steffenskerk en het stadhuis omringt, het kerkhof der H. Stede, waar de altaren werden opgeslagen, op welke onder de processie de zegen met het H. Sacrament gegeven werd, zag men de stedelingen en de kerspelliëden van Rouveen en Staphorst (S. A.) druk in de weer, om overal versieringen aan te brengen ; de gevels der woonhuizen werden in feestkleedij gehuld en overal rezen schoone eerebogen omhoog. Bij de „Enken Veenepoort", op de H. Stede en overal in de Stad, waar op last der stedelijke regeeringen eerebogen en versieringen waren aangebracht, werden op den vooravond van het feest wachtposten uitgesteld, die zorg moesten dragen, dat geen moedwillige hand de versieringen schond en, bij het naderen van een af ander onheil, de burgerij moesten waarschuwen. Zij ontvingen daarvoor,

behalve eene ruime geldelijke belooning, van stadswege zoolang zij dienst deden spijs en drank, zooals blijkt uit deze telkens in de stadsrekeningen terugkeerende posten: „Betaelt iiij tonnen byrs verdroncken bij den genen, die op onser aflaet die enckpoirte verwaerden, ende iiij stuvers brabantse voor en vyrendell van en ham. Gegeven van eten voor die enckpoirte, die die poirte int aflaet verwaerden. Gegeven den ponteniers op t aflaet voor die veenpoirte V quaerte koyten (bier) verdroncken. Gegeven Henrick Damminck van dat hee tveer in t aflaet mede verwaerde en t geldt help boeren V stuvers brabantse.”

Reeds op den vooravond van het feest wemelde de stad van vreemdelingen, onder welke vele genoodigden uit de geestelijkheid der omstreken en de leden van „Ridderschap en Steden” van Overijsel. Onder degenen, die jaarlijks het feest door hunne tegenwoordigheid op-
luisterden, behoorden de stadhouder van Overijsel, die het patronaat over de

vermaarde kapel uitoefende ; hem vergezelden meestal de drost van Vollenhove, de drost van Arkelsteyn en de heeren van Hackfoirt. Van de geestelijken ontbraken bijna nimmer : de abt van het klooster Dickeningen, gelegen aan de Reest, op de scheiding tusschen Drenthe en Overijsel ; de proost van Zwartewater-convent tusschen Hasselt en Zwartsluis ; de prior van den Agnietenberg en eenige Observanten of mindebroeders uit Kampen, die blijkens de stedelijke rekeningen, steeds bij de plechtigheden de feestrede hielden. Van heinde en verre, tot zelfs van over de grenzen, kwamen de pelgrims in bonte menigte aan ; in die dagen van levendig geloof telde men de bezwaren niet aan zulk een verren tocht verbonden. De Overijselaars, die jaarlijks hunne Geldersche naburen ter H. Stede zagen opgaan, namen op hun beurt jaarlijks den pelgrimsstaf ter hand en trokken in lange rijen naar het beroemde heiligdom van St. Cunera te Rhenen. Uit het „Liber Diversorum van David van Bour-

gondie" fol. 358-359 (zie Provinciaal Archief van Zwolle) blijkt dat deze bedevaart acht dagen duurde en de pelgrims van alle kanten maar bovenal uit Overijssel in grooten getale kwamen opdagen : „Soemen jairlix die heilige joncfrou tsanct Kunera uut die lande van Overysele ende anders versuect, comende doir die Veluwe, soe maken wy omme der pelgrym wille op onsen lande over die grijft ene brugge achte dagen lanck.”

Met kanongebulder en klokgebeier werden de feestelijkheden geopend ; reeds vroeg in den morgen stroomde het vrome volk naar het heiligdom, om de stille missen bij te wonen en met innige godsvrucht tot de H. Tafel te naderen.

Onder den plechtigen Hoogdienst leverde het priesterkoor der kapel een schilderachtigen aanblik op ; daar zag men de benedictijner monniken van Dickeningen en het St. Marienconvent bij het Zwartewater in hunne zwarte pij met lange wijde mouwen, de reguliere kanunniken van den Agnietenberg in zwarte kap en tuniek van helder

wit laken ; de observanten van Kampen in het eenvoudige bruine habijt der arme volgelingen van St. Franciscus, hun leden omgord met het ruwe koord ; de seculiere geestelijkheid in toog en rochette gekleed, of in alben en koorkapen van goudbrocaat en veelkleurige zijde uitgedoscht, en daar tusschen, op de voor hen bestemde eereplaatsen, de stadhouder met zijn gevolg, sommigen in blinkende wapenrusting anderen in sammeet of damascaat gekleed.

Onmiddellijk na den hoogdienst ving de „triumfante omgang” aan. Jeugdige klerken uit het fraterhuis te Zwolle, met „hunne clerckscrunen versch geschoren,” plaatsen zich twee aan twee voor het hoog-altaar, om de hymnen en andere liturgische gezangen te intoneeren. Hunne kleeding was die der diakenen : eene lange tot op de voeten afhangende albe en daarover een roode tunicaal, „in gehoechnisse des rootbloedighen lydens ons liefs Heeren Jesu Christi.” In eene witte dwaal, welke van den hals tot op de borst neerhing,

droeg ieder hunner een schild, waarop de werktuigen van 's Heeren lijden stonden afgebeeld als: de geeselhoede, de kolom, de doornenkroon, de hamers en nagels, eene „stock waaraan een sponsie ghenaghelt” was en aan welks boven-einde „een canne of vlesch met edic” hing. De laatste klerk droeg „aen een roden stoc, na die manier eens banniers, dat Sudarium” of Zweetdoek des Heeren.

Zoodra de eerste tonen van het „Vexilla Regis” weerklonken, zette de luis-terrijke stoet zich in beweging. Voorop gingen de stadstromslager en trumpers, gevolgd door eenige „spoelluyden” uit Zwolle. Onder een karmozijnen hemel, gedragen door eenigen uit de Schepe-nen der Stad, volgde de „hillighe kruis-dragher”: een subdiaken in albe en dal-matiek. Na hem kwamen verschillende groepen uit de leden der gilden en broe-derschappen of memoriën. De eereplaats werd ingenomen door de broederschap van het H. Sacrament „op Sunte Mar-gareten-dach 1408 bij rade sommigher

priesteren ten love des eerweerdighen hilighen Sacraments ende zonderlinghe ter armen behoefff" in de kapel ter Heilige Stede opgericht. Elk broederschap of gilde had haar eigen vaandel, en voerde het beeld van haar patroonheilige mede, of deed dien door een jongeling of jonge dochter uit hun midden vertegenwoordigen. Onder de burgers van Hasselt bevonden zich „de huyslieden ende ingesetene van Ruvene, Staphorst ende dairomme langes heen in de marcke van Hasselt, (die) der processiën met den fenlin (vaandels) gelijk andere burgeren (moesten) volgen ende van den schulten gemonstert" werden. Achter de burgerij schaarden zich de pelgrims uit de omliggende dorpen en steden. Tusschen de vele groepen van burgers en bedevaartgangers bewogen zich scharen van kinderen, met gulden vleugels op de schouders als engelen toegerust, spelende op hakkeborden en cymbalen, terwijl anderen als duivelen verkleed, met schrikkelijke „grijzen" of mommen voor het gelaat en met lange stokken gewapend,

de opdringende menigte dwongen om ordelijk voort te gaan.

Aan het eind van den stoet zag men reien van zingende schoolknapen, gevolgd door de seculiere en reguliere geestelijkheid in plechtgewaad, en daar achter een schare van boetelingen, met brandende waskaarsen in de hand en gehuld in lange witte kleederen, die het gansche lichaam bedekten.

De indrukwekkende stoet werd gesloten door den celebrant die het hoogwaardig Sacrament droeg. Hij was vergezeld van den abt van Dikeninge, den proost van het Zwartewater klooster, den prior van den Agnietenberg, den pastoor van het kerspel Hasselt, de provisoren en de vier vicarissen der H. Stede. Naast hem liepen de vier burgemeesters der stad, wien de eer was voorbehouden om den troonhemel te dragen, waardoor het H. Sacrament overhuïfd werd. De priester, die het H. Sacrament droeg, was gekleed in eene rijk met goud en zijde overstikte albe, waarover het pluviale hing. Zijne schouders

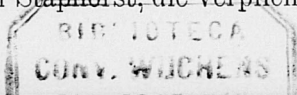
wa
ral
„m
del
kle
vo
du
sch
een
„to
tel
zar
sco
he
va
len
de
zag
ha
rin
de
de
ne
str
tel
lui

waren bedekt met een kostbaar humerale, in welks uiteinde de voet van den „monstrans” gewikkeld was. — Onmiddellijk voor het H. Sacrament gingen de klerken met de lijdens-werktuigen ; hen volgden koorknapen in sierlijk geborduurde kleederen, met zilveren altaarschellen en wierooksvaten, omringd van eene breede schaar van priesters met „toir-caerssen” in de handen, welke beurtelings met de klerken de kerkelijke gezangen en hymnen zongen, „nadat die scoelmeijsteren dat ordineerden.” Onder het bulderen der kanonnen en het gelui van de klokken der kerspelkerk, kapellen en godshuizen trok de processie door de rijkversierde straten der stad. Overal zag men groen en bloemen met kwistige hand en op smaakvolle wijze ter versiering aangebracht ; de heiligen-beelden in de gevels der huizen, bij de poorten, op de bruggen der stad, onder de baldakijnen aan de schraagberen der kerken, straalden in het zachte licht van ontelbare waskaarsen, welke men, om den luister der plechtigheid te verhoogen,

overal had ontstoken. Na de voornaamste straten te zijn doorgetrokken keerde de processie naar de H. Stede terug, waar de plechtigheid met het zingen van den Ambrosiaanschen lofzang en den Zegen met het hoogwaardige Sacrament besloten werd.

Na afloop van de processie werd aan allen, die bij den omgang eenige diensten bewezen of de plechtigheid met hunne tegenwoordigheid hadden opgeluisterd, op stadskosten geld of wijn uitgedeeld. „Mijn genedige heer” (de Stadhouder) ontving, 4, een enkele maal, „doe hee hyr was mit synre geneden luyden” 25 taken wijn; de drost van Vollenhove vier, die van Arkelsteijn en de heeren van Hackfoirt twee taken. Ook de prelaten, die in den „omganck” waren geweest en de voornaamsten der dienstdoende geestelijkheid werden met een geschenk vereerd: de abt van Dickeningen en de pastoor der stad ontvingen elk twee taken wijns; de proost van het Zwartewater-convent drie, en de observanten van Kampen moesten zich met

een „taeke” tevreden stellen. Gedurende den namiddag werden allerlei openbare volksvermakelijkheden gehouden. Dan bezocht men de koek- en speelgoedkramen, welke rondom het Stadhuis waren opgesteld, dan kwamen de schutters in hunne blinkende harnassen te zamen, om naar de pagegaai te schieten. De burgerij schaarde zich om de „spoelluyden” die met den „meyster organist, in Geert Krijtts huys, vuer die schutters spoelden” en daarvoor van wege de stad „VIII stuvers ende twe placken” ontvingen, terwijl de organist, voor het muzikaal genot dat hij dien dag der burgerij verschafte, met één „goudgulden” en zes „gosselaers” beloond werd. Ook de tromslager moest bij de „spoelluyden en den meyster organist” in de „taveerne” op zijn post zijn en ontving daarvoor een waarlijk vorstelijke belooning; de stadsrekeningen vermelden onder het jaar 1534: „Berge Jans tromslager xij pond van dat hie vuer die schutter spoelde op unser afaet.” De kerspelleden van Rouveen en Staphorst, die verplicht wa-

ren om bij de versiering der stad behulpzaam te zijn en na door den schout „gemonsterd” te zijn met hun vaandels in den omgang moesten volgen, werden mede onthaald en ontvingen bovendien eenige geschenken.

Aan al deze heerlijke en hartverheffende plechtigheden werd op eens op ruwe wijze een eind gemaakt: de Hervorming kwam, vernielde de H. Stede en deed de luisterrijke proceesie voor goed ophouden. Toen de omwenteling der 16e eeuw uitbrak, was de burgerij van Hasselt nog voor het grootste gedeelte met hart en ziel getrouw aan den al ouden godsdienst harer vaderen, dank vooral aan den ijver, waarmede Ernst Mulert, lid van een der oudste en aanzienlijkste familiën der stad, voor het behoud van het katholieke geloof waakte. Zoo bleef het tot het jaar 1582 toen de bezetting van Steenwijk, onder aanvoering van Coenraet van Steenwijk, Wolter van Doerninx en Nicolaas van Haarlem, de stad op de Spanjaarden overde. De pastoor der St. Steffenskerk,

Heer Hendrick Grubbinck, werd gevangen genomen en de parochiekerk aan de „hervormden” in gebruik gegeven. De katholieken verzetten zich met alle kracht tegen dezen roof; de koster weigerde de sleutels over te geven; Wendele, Ernst Mulerts echtgenoote, begaf zich met den schout Henrick Swaafken, onder het volk en zette het tot moedigen weerstand aan, doch de overmacht zegevierde. De overweldigers trokken de kerk in die nu „gezuiverd” werd, d. w. z.: de kostbare kerkgewaden, kunstig bewerkte altaarsieraden, oude manuscripten en verdere kostbaarheden werden op een hoop geworpen en verbrijzeld of in brand gestoken. Der H. Stede was eenzelfde lot beschoren, de plunderaars vernielden alles en verrijkten zich met de gouden en zilveren voorwerpen, die zij in het heiligdom vonden. Famianus Strada verhaalt dat de hoplieden uit Steenwijk, die Hasselt overrompelden, eenige heiligenbeelden uit de kerken roofden en op hun terugtocht naar Steenwijk met zich voerden. — Om hun spot-

lust bot te vieren plaatsten zij deze beelden op de vestingwerken van Steenwijk, als om er de wacht te houden tegen den vijand. Nog dienzelfden nacht echter werd hun laffe spot naar verdienste gestraft. De spaansche bevelhebber Tassis schoot een bres in de wallen juist ter plaatse waar men de beelden opgesteld had en nam de stad in.

Bij de inneming van Hasselt begon voor de katholieken aldaar de droeve lijdensgeschiedenis, welke ruim twee eeuwen zou duren en langzamerhand bijna de geheele bevolking van het oude geloof deed afvallen. De H. Stede werd tot op den grond toe afgebroken en strenge plakكاتen waakten tegen de „superstitieuse bedevaerten.” Doch de godsvrucht voor het oude heiligdom was groot genoeg, om de katholieken van Hasselt en omstreken vervolging en boete te doen trotseeren; ten spijt van plakكاتen en keuren bleven zij de plaats, waar de eens zoo vermaarde kapel stond, zoowel in 't openbaar als in het geheim bezoeken. De vrome weduwe die in 1601,

op
en
be
ver
vo
eer
we
ma
sta
„P
op
ke
gis
„S
de
Ee
de
sch
He
Sy
te
aa
pl
di
Ha
Sy

op het „toevluchtsoord voor benauwden en bedrukten van harte,” troost en opbeuring kwam zoeken in haar kommer, verdient wel, dat wij haar hier eene eervolle vermelding geven. Zij toch is *de eerste pelgrim* na de Hervorming, van welke het stedelijk archief melding maakt. In het boek van „Peccatoria” staat onder dat jaar opgeteekend, dat „Petertje Zalige Derck Wychers weduwe opten xijj Octobris op de hillige Stede kerckhoff tegen het verbod van den Magistraet bedevaert gedaan heeft.” Zulke „staatsgevaarlijke” stoutigheden mocht de regeering niet oogluikend gedoogen. Een onnoozel „Ave Maria” gestort op de plaats, waar eens de H. Stede stond, scheen Nederland in gevaar te brengen. Het gemeentebestuur van Hasselt, de Synode en de gedeputeerden van de Staten van Overijssel trokken zich de zaak aan en vaardigden nieuwe en strenge plakATEN en keuren uit tegen allen, die het nogmaals zouden bestaan naar Hasselt ter bedevaart te trekken. Op de Synode, in 1615 te Zwolle gehouden,

werden, blijkens „de Acta Deputatorum ad Synodum” ernstige klachten vernomen over de toenemende „paepsche stou-ticheden” en met name „over het bedevaert gaen tot Hasselt.” Onder n°. 23 (Sessione Sexta) van de Acta Synodi Provincialis, gehouden binnen Zwolle den 13 Juni 1615, vindt men deze resolutie: „Opde clachte van het bedevaert gaen tot Hasselt is goet gevonden den achtbaren raedt derselver Stadt sal versocht worden sulcx met alle mogelijke discretie meer en meer te verhinderen.” De stedelijke regeering leende gewillig het oor aan het verzoek der synodale vergadering en toen weer het jaarlijkse feest van „Hasselter Aflaat” naderde werden de pelgrims afgeschrikt door de volgende publicatie:

„Burgermeesteren Schepenen ende Raedt verbieden bij desen wel expres-selick allen uthheym-schen ende inheym-schen personen, mannen ende vrousper-sonen, olt ende jongk dat sich niemant en sal verdrysten nae publicatie deses alhyr bynnen der Stad Hasselt bedevaert gaen tot Hasselt.

vaert te gaen in eeniger wijs; allent op poene van 40 pond by een yder te verbeuren, die daerop bevonden wort; welcke poene de inbrekers sonder dissimulatie datelicke affgenomen sullen worden, nefens arbitrale correctie. Daertho een yder ten beste verdacht sy.

Publicatum $^{31}/_5$ 1616 (Stedel. Archief AAA. folio 7).

Van jaar tot jaar werden deze klachten en publicatien hernieuwd; de predikanten stookten het vuur der vervolging onophoudelijk aan en rustten niet voordat zij hun doel bereikt en het den pelgrims onmogelijk gemaakt hadden de H. Stede te bezoeken. De lezers zullen zich nog wel herinneren wat ik vroeger, uit het dagboek van den aartspriester en pastoor van Zwolle Arnold Waeyer, heb meegedeeld aangaande de draconische maatregelen door het stedelijk bestuur tegen de pelgrims genomen. Doch bleven de verdraagzame „wachteren Sions” met een ijver eene betere zaak waardig de katholieken krenken en verbitteren, deze laatsten lieten zich door

geen boeten en plagerijen afschrikken, maar trotseerden alles. Zoo ver ging de overmoed der „superstitieuse” volgelingen van Rome, dat in 1659 op het feest van het H. Sacrament honderden (plus quam centeni) van pelgrims op klaarlichten dag naar de h. plaats togen. Die „stouticheit” kon niet geduld worden. De magistraat stelde een wacht van soldaten bij de stadspoort met den strengen last alle „afgoderije ende superstitie” krachtdadig te weren. Toen de pelgrims de stad naderden en de wachters hun slag meenden te kunnen slaan, brak plotseling bij het stadhuis een hevige brand uit. De soldaten moesten hun post verlaten en de pelgrims maakten van deze gelegenheid gebruik om op de h. plaats ongestoord en naar hartelust te bidden. (Breve Chronicon missionariorum S. J. in Transisalanía Arch. Aartsb. VII 227).

Over het lijden der katholieken van Hasselt en omstreken in die voor hen zoo treurige tijden zou een geheel boekdeel te schrijven zijn ; doch waartoe zou

het dienen? De akten van hun martelaarschap zijn afgesloten; na twee eeuwen van lijden brak voor de katholieken van Nederland de zon van vrijheid en voorspoed door de nevelen heen. Andere geslachten zijn gekomen en met hen andere en betere begrippen. De lessen der geschiedenis hebben heilzaam gewerkt en onze andersdenkende medeburgers verfoeien met ons de onverdraagzame daden van het voorgeslacht, daden waarvoor onze tijdgenooten evenmin aansprakelijk zijn, als wij die, gelukkiger dan onze vaders, ons verheugen in een vrijheid, welker weerga men ternauwernood vindt. In breede scharen gaan weer de katholieken naar het aloude heiligdom. het „toevluchtsoord voor benauwden en bedrukten van harte”; vrij en ongehinderd storten zij weer hun hart uit op de heilige plaats en zingen er de heerlijke liederen, waarin onze Moeder de H. Kerk hare liefde, dank en bewondering voor den „verborgen God onzer altaren” uitstort. Moge wel dra een heerlijke tempel oprijzen op de

bevoorrechtte plaats, waar eeuwen lang het vrome katholieke volk zijn geloof kwam versterken, genade en hemelsche kracht putte, in elken nood troost en redding vond. Moge de Koningin des Hemels goedgunstig luisteren naar de vurige beden, die straks als de eeuwen-oude feestdag weer is aangebroken, uit honderde harten zal opgaan:

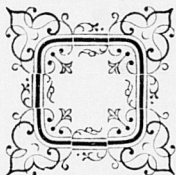
Maria : Morgensterre
 Die steeds tot Jesus leidt,
 Ach! zij het uur niet verre
 Zoo lang door ons verbeid.
 O Moeder zacht en teeder
 Bid met uw kind'ren mee:
 „Keer Jesus, o keer weder
 Naar Hasselts Heil'ge Stee?"

B. P. VELTHUYSEN.

KAMPEN.
 Vigilie van Pinksteren
 1893.

g
of
ne
n
es
le
n-
it

N.

Stoomdrukkerij der Thomas a Kempis-Vereeniging. — ?
1894

